

Якостей, якими повинен володіти сучасний педагог, значно більше, але найголовнішою є організованість. Саме вона допомагає вчителю організувати свою трудову діяльність з урахуванням усіх можливих ситуацій.

Для кожного вчителя головною вимогою залишається повага до учнів, до їхньої думки та способу самовираження. Педагог повинен адаптуватися до сучасних умов роботи, дітей та їхньої життєвої позиції. Адже часи змінюються, і якщо ти прагнеш працювати в освіті, то повинен ставитися до своїх учнів як до своїх партнерів, бо вони такі ж самі громадяни країни, з такими самими правами та обов'язками. Учні вчать, роблять помилки та на власному досвіді потім їх уникають. Це потрібно зрозуміти та прийняти. Учитель і учень рівні між собою, і якщо набути якостей, які необхідні для справжнього педагога, то на уроках завжди буде гармонія, результативне навчання та бажання переймати досвід старшої людини – свого Вчителя.

Список використаних джерел

1. Особисті риси та професійна характеристика педагога. Реферат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14141/>
2. Професійні та особистісні якості педагога [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.poznavayka.org/uk/osvita/profesijni-ta-osobistisni-yakosti-pedagoga/>

Ціннісні орієнтації дітей молодшого шкільного віку: особливості сторитаймів у родинному колі

*Олена Коваль,
старший викладач кафедри
методики дошкільної та початкової освіти
Харківської академії неперервної освіти*

У статті розкрито актуальні питання формування ціннісних орієнтацій молодшого школяра в родинному колі засобами сторитайму.

***Ключові слова:** емоційно-ціннісний розвиток, ціннісна орієнтація, цінності, емоції, почуття, читацькі емоції, сторитайм.*

Важливі соціально-економічні та політичні зміни сьогодення зумовили низку проблем, що пов'язані з духовним життям суспільства. Становлення ціннісних орієнтацій є актуальною проблемою, оскільки йдеться про розвиток особистості дитини.

Глибокі соціальні протиріччя, які впливають на становлення ціннісних орієнтирів особистості, характеризують сучасне суспільство: між загальнолюдськими цінностями і цінностями сучасного суспільства; цінностями суспільства та нинішньою системою освіти; цінностями освіти й особистісними цінностями та ін.

У складних умовах сучасна дитина намагається виробити в собі та прийняти такі цінності, життєві орієнтири, що допоможуть їй знайти своє місце в різних

взаємодіючих системах, вільно виявляти й реалізувати свої здібності, самовизначитися та самореалізуватися.

Зауважимо, що особливої уваги потребують молодші школярі, оскільки вони мають несталий моральний досвід, світогляд і нестійку систему цінностей.

На думку педагогів і вчених, молодший шкільний вік є особливим і найбільш сприятливим періодом, коли формується особистість, розвивається мислення, пам'ять, увага, емоційна сфера, культура почуттів, набувається перший моральний досвід, *формуються ціннісні орієнтири* [2, с.14].

Формування моральних засад передбачає прагнення до розвитку моральних якостей, самовдосконалення, духовно-моральної культури, цивілізованої комунікації з оточуючими, свідомого вибору громадянської позиції, розуміння особистісних і національних цінностей, гуманістичного світогляду.

Питання сутності ціннісних орієнтацій сучасної молоді, ставлення до них людини знайшли відображення у працях багатьох учених: І. Беха, І. Богданової, А. Богуш, С. Волкової, В. Гринькова, І. Зязюна, Н. Кічук, З. Курлянд, С. Литвиненко, Н. Мойсеюк, Л. Савченко, В. Сластьоніна, Л. Хомич, Є. Шиянова та ін.

Сучасні світові та вітчизняні психолого-педагогічні дослідження доводять, що діти різного віку дуже відрізняються за своїми загальними психологічними характеристиками. Це дає підставу виокремити соціально-педагогічні та психологічні особливості, притаманні дітям певного віку [4, с.176].

На думку І. Беха, основною особливістю розвитку особистості в молодшому шкільному віці є зміна її соціальної позиції: дитина розпочинає систематичне навчання, стає членом шкільного та класного колективів. Змінюються стосунки з дорослими, головним авторитетом серед них стає вчитель. Діти молодшого шкільного віку, особливо першо- і другокласники, орієнтуються на норми поведінки та цінності дорослих більше, ніж на думки однолітків [1, с.82].

Цей віковий період є підґрунтям для формування вмінь і навичок, ідеалів і цінностей, на основі яких вибудовується увесь подальший виховний процес.

Саме в цьому віці з'являється можливість для здійснення позитивних змін і перетворень в особистості дитини. А щоб зміни були справді позитивними, сприяли змінам в особистості дитини молодшого шкільного віку, необхідно сприяти формуванню в неї ціннісних орієнтацій.

Отже, починаючи з молодшого шкільного віку, необхідно створювати умови для розкриття дитиною соціального й загального змісту норм моралі, становлення саморегуляції, що сприяє усвідомленню цінності [3, с.484]. Система цінностей, яку визначає для себе особистість, залежить від рівня її розвитку. Насамперед ідеться про ввічливість, повагу до батьків, красу природи та мистецтва, тобто про переживання прекрасного в природі та мистецтві.

Соціальні емоції (самолюбство, почуття відповідальності, довіри до людей) саме в цьому віці активно розвиваються в дітей. Щоб ці емоції в дитини збагачувалися, батькам постійно необхідно коригувати свої дії, спираючись на етичні правила, які повинні мати яскраву емоційну забарвленість. Саме від характеру емоційного стану залежить успішність процесу формування у дітей молодшого шкільного віку ціннісних орієнтацій, тобто поступово у процесі залучення до навчання дитина вступає у свідому фазу формування власної особистості.

У цьому віці відбувається зміна виду мислення від наочно-образного до абстрактно-логічного, до рівня розуміння причинно-наслідкових зв'язків, а мислення розвивається у взаємозв'язку з мовленням дитини. Отже, коли дитина йде до школи, відбувається перехід у її діяльності – від гри до праці, у її найближчому колі – від сім'ї до колективу, у її внутрішніх особистісних якостях – від несором'язливості до дисципліни і т. ін.

Одним зі шляхів формування ціннісних орієнтацій у дітей молодшого шкільного віку є моральне виховання, яке розпочинається задовго до школи.

Від спрямованості виховного процесу, форм і методів його організації залежить ефективність формування ціннісних орієнтирів. Активні методи, що спрямовані на самостійний пошук істини та сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості, є пріоритетними для учнів початкових класів на сучасному етапі.

Ціннісна орієнтація – вибіркове ставлення людини до матеріальних і духовних цінностей, система її установок, переконань, переваг, які виявляються в поведінці [5, с. 484]. Отже, перший аспект передбачає виділення тих об'єктів, до яких потрібно сформувавши ціннісне ставлення (вибір цінностей). Аналізуючи дослідження в галузі аксіології (І. Бех, Л. Виготський, О. Дробницький, А. Здравомислов, В. Киричок, О. Кононко, Д. Леонтєв, Т. Любімова, З. Равкін, В. Тугаринов, та ін.), виокремили такі групи базових цінностей: моральні (добро, свобода, милосердя, мир, обов'язок, вірність, чесність, вдячність); інтелектуальні (знання, істина, пізнавальна діяльність, творчість); релігійні (віра, святині, обряди, реліквії); естетичні (краса, почуття, гармонія); соціальні (сім'я, етнос, батьківщина, людство, дружба, спілкування); матеріальні (природні ресурси і явища, житло, одяг, знаряддя праці, матеріали, техніка, гроші, для молодших школярів – шкільні речі, іграшки); фізіологічні (життя, здоров'я, харчування, повітря, вода, праця).

Безумовно, ціннісні ставлення людини більш різноманітні, ніж наведена класифікація. Будь-яка загальна теорія цінностей не може вичерпати всю різноманітність ціннісних ставлень, які виникають у житті людини. Зазначені групи цінностей є базовими, оскільки вони містять багато конкретних реальних цінностей.

Усі цінності взаємопов'язані між собою та утворюють систему ціннісних орієнтацій суспільства чи особистості. Як зазначають науковці, духовне відродження країни вимагає особливої уваги до світу цінностей молодого покоління.

Отже, можна зробити висновок, що саме на етапі молодшого шкільного віку починає формуватися ядро, база моральної поведінки, моральних почуттів і моральних переконань, що дають змогу дитині орієнтуватись у навколо особистісному просторі.

Навчитися створювати й використовувати в родинному колі ситуації, у яких знання та дії дозволили б розглядати динаміку духовно-морального розвитку дитини – одне з головних завдань сучасних батьків, сутність якого полягає у вмінні дитини за допомогою дорослих або самостійно реалізувати свої здібності до практичної діяльності.

Значна роль у процесі формування загальнолюдських моральних цінностей у родинному колі належить батькам. Адже саме від того, якими рисами характеру володіють самі батьки, певною мірою залежить формування духовного потенціалу дітей. Звернемо увагу, що дитяча художня література – першооснова для

цілеспрямованого розвитку емоцій і почуттів дітей. Людські емоції та почуття найяскравіше виражають духовні запити і прагнення людини, її ставлення до дійсності.

Для повноцінного сприймання та розуміння художнього твору велике значення має емоційно-почуттєва сфера. Зауважимо, що читацькі емоції є складовою процесу сприймання художнього твору. Адже від того, як буде сприйнятий дітьми твір під час читання, чи зацікавить він їх, які емоції викличе, залежить ступінь засвоєння його морально-етичного змісту та виховний вплив. А від того, як прочитають твір батьки, на чому розставлять акценти, до чого привернуть увагу своєї дитини, залежить її ставлення до змісту прочитаного, що саме викличе у неї позитивні емоції, співчуття, а що – негативне ставлення, засудження.

Батьки сприяють розвитку в дитини читацька самостійності, що виявляється в стійкій потребі звертатися до книжок, в усвідомленому виборі матеріалу для читання, урахування власні інтереси та можливості, у здатності застосовувати читацькі вміння в процесі читання. Теплі відносини з дитиною будуються не швидко, і це щоденна самовіддана робота батьків, безумовна любов, терпіння та розуміння. Важливою складовою цієї роботи психологи називають *продуктивний, емоційно насичений час, проведений разом*. У цього простого лайфхаку є кілька складових.

По-перше, батькам потрібно бути готовими слухати (саме слухати, а не повчати!) дитину без осуду, намагатися її зрозуміти, навіть якщо це нелегко.

По-друге, необхідно знайти спільний емоційний «майданчик» – місце або заняття, яке даруватиме родині позитивні емоції, радість від того, що цей час проведено разом.

Акцентуємо увагу на сучасному засобі розділити з дитиною емоції, думки, мрії та отримати від цього не просто емоційне задоволення, а й великий профіт для спільного майбутнього. Мова йде про *сімейні сторитайми*.

Слово «*сторитайм*» описує типову практику зарубіжних шкіл і бібліотек, що відрізняється від звичного для нас «а тепер послухаємо казку». Практику сторитаймів завдяки детально розробленій методиці запозичили вже більшість країн світу.

Отже, мама або тато починають читати. З дикцією, жартами, театральними діями, а іноді навіть із гримом і костюмами! Діти слухають. Звичайно, не всі. Хтось вимагає сік або цукерку, а ще хтось просто спить, це нормально! Тим часом казка робить свою справу.

По-перше, діти усвідомлюють, що книжка – це щось важливе, заради чого можна опинитись у великій веселій компанії або в тиші своєї кімнати. По-друге, сама історія. Боротьба добра і зла, неймовірні пригоди й соціальні ролі! По-третє, поки дитина слухає, вона несвідомо вчить нові слова, розвиває фантазію, логічне та критичне мислення, а паралельно соціалізується, розвивається когнітивно, морально й емоційно. По-четверте, дитина може погортати книжку! Адже це не тільки дрібна моторика. Це ще й візуальна грамотність, розвиток смаку завдяки ілюстраціям.

Суть сторитаймів – зробити з читання книги свято, подію. Надихнути на самостійне читання, мислення, креатив і спілкування в майбутньому.

Важливий момент сторитаймів: дитина ніколи не буває занадто маленькою або занадто дорослою, щоб почитати їй (або разом із нею) вголос. Дитині три

місяці – читайте! 7 років – читайте! 13 років – теж читайте! Це емоційно-ціннісний фундамент, загальне джерело позитивних емоцій і спогадів у родині.

Психологи зауважують, що читання вголос разом із дитиною – це безцінний сімейний ритуал. Він може втішити, підбадьорити, розвеселити та врівноважити. Адже діляться не історією, а емоціями, думками, любов'ю. Найціннішим [6, с. 176].

Час, відведений для читання, не має бути обов'язковим. Треба зробити так, щоб дитина сама просила батьків почитати їй, говорила «хочу» з усією безапеляційністю свого віку. Бажано, щоб для кожного сімейного читання добиралася нова книжка, і діти здобули уявлення про те, що книжковий світ багатий і розмаїтий, у ньому кожна дитина може задовольнити свої пізнавальні інтереси, з книжкою можна цікаво проводити дозвілля.

Чудовим засобом для розвитку ціннісних орієнтирів є художня література, у якій зібрано всі можливі досвіди, емоції та відчуття. Література здатна не лише розважати, а й хвилювати, заохочувати нас, ставати кращими, спонукати дбайливіше ставитися одне до одного та помічати те, що зазвичай лишається поза нашою увагою. Власне, саме таким – різним і водночас схожим у своїй здатності впливати на читачів, чарівним і повсякденним – і є світ книжок для затишних сімейних сторитаймів.

Безкоштовний доступ до дитячих книжок для щоденних сторитаймів надають: інформаційно-просвітницький проєкт «Живі письменники. Батькам» (<https://nus.org.ua/posibnyk-zhyvi-pysmennyky-batkam/>); сайт «Казка.укр - Дитячі книги з малюнками українською» (<https://xn--80aaaukc.xn--j1amh/>), сайт «Барабука» (<http://www.barabooka.com.ua/tag/7/>); сайт «Букнет» (<https://booknet.ua/top/dityacha-literatura>); книгарня Укабоо надає безоплатний доступ до книжок у мобільному додатку Телеграм-канали «Павлуша та Ява» та «Аудіоказки» – аудіоказки для дітей (<https://t.me/pavlushaiyava>); серія «Це – наше, і це – твоє»: цікаві факти, досягнення, відкриття та природні ресурси України на уроках у початкових класах.

Підсумовуючи, зробимо висновок, що цілеспрямоване формування у дітей молодшого шкільного віку знань про цінності, розвиток емоцій та почуттів у родинному колі можна забезпечити засобами сторитаймів. У результаті систематичних сімейних читань відбувається формування в дитини знань про цінності, усвідомлення їх значення для людських стосунків, повноцінного життя та ціннісних орієнтацій; розвиваються *емоційна і почуттєва сфери* дитини.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості. У 2-х кн. Кн 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
2. Вашуленко О. В. Емоційно-ціннісна складова.pdf (iitta.gov.ua)
3. Вашуленко О. В. Емоційно-ціннісна складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра. *Початкова школа*. 2013. № 1. С.13–17.
4. Єрмакова С. С. Формування професійно-педагогічних цінностей у майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Одеса, 2003. 21 с.
5. Кузницька Ірина. Ціннісні орієнтації дітей молодшого шкільного віку: особливості формування у процесі педагогічної взаємодії. URL: https://lib.iitta.gov.ua/715657/1/Kuznytska_19_DTiP_Konf.pdf
6. Педагогічний словник. За ред. дійсного члена АПН України Ярмаченка М. Д. К.: Педагогічна думка, 2001.
7. Сторитайми для всієї родини: чому це так важливо? URL: <https://ipio-books.com/storitajmi-dlya-vsiyeyi-rodini-chomu-tse-tak-vazhливо/>